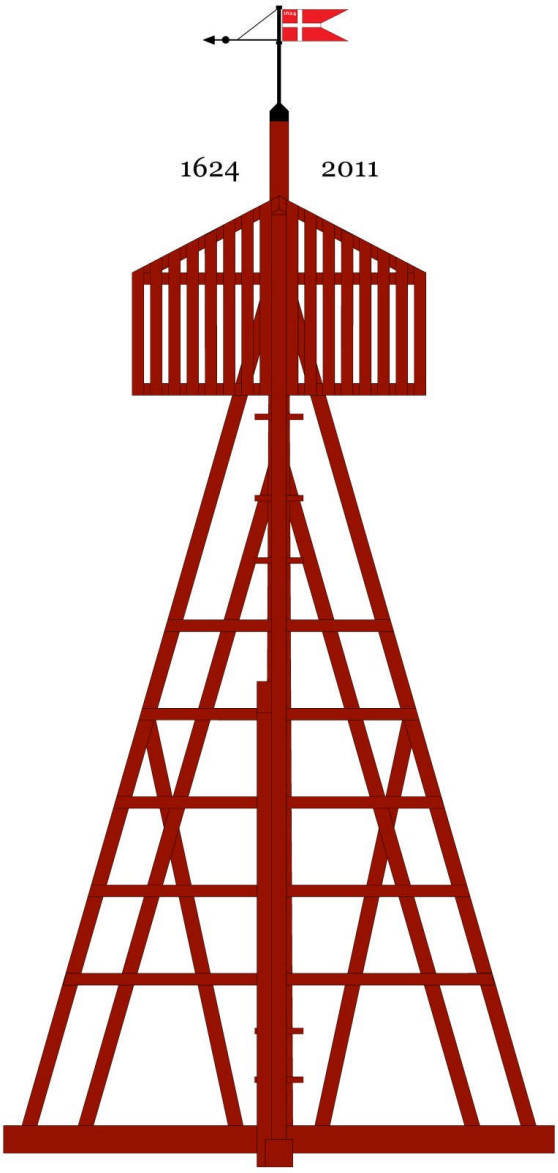

Arkæologisk undersøgelsesrapport over sømærket Æ Kåvers udgravnings- og funderingsområde.

Udarbejdet november 2011
af museumsinspektør Steen Frydenlund Jensen,
Sydvestjyske Museer.

SYDVESTJYSKE MUSEER

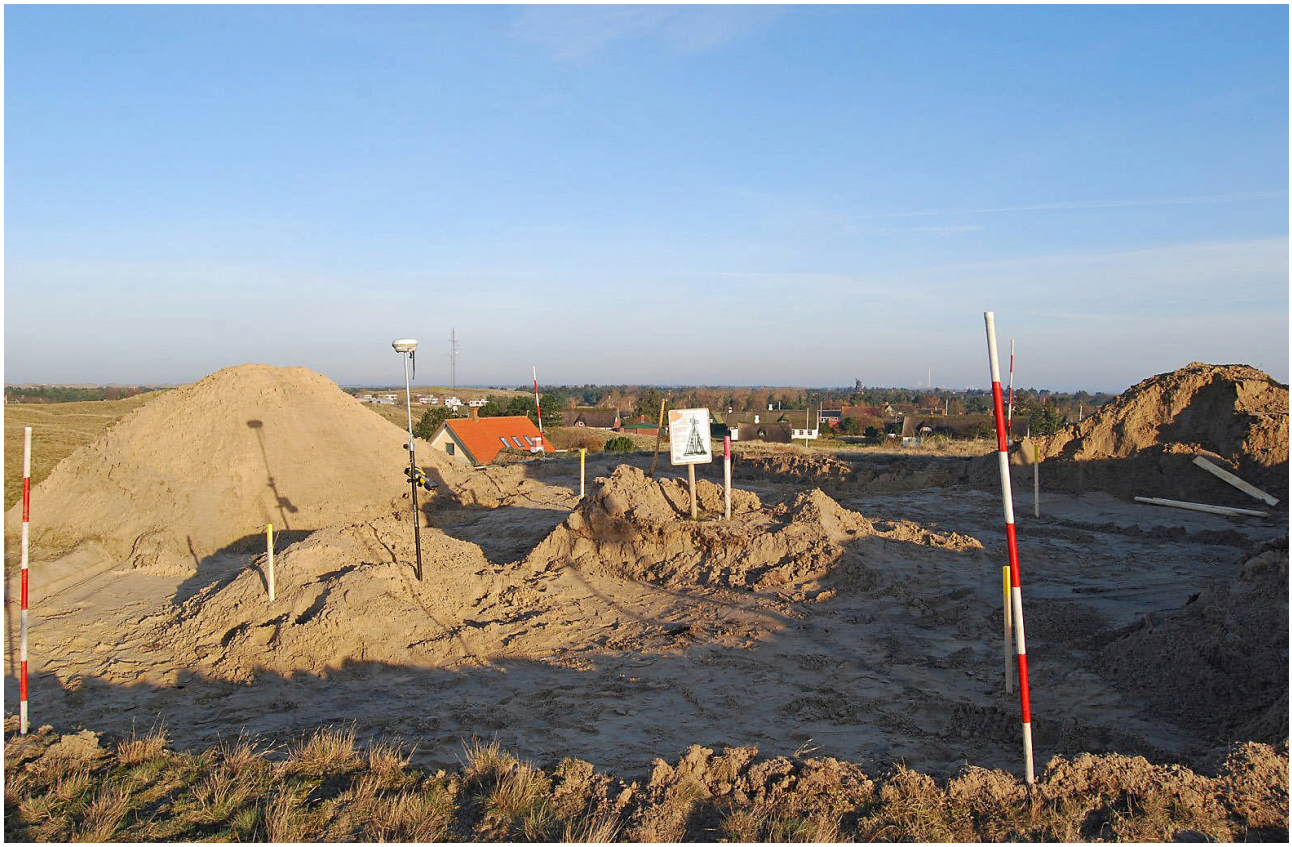

Fig. 0: Kåverbjerget. Udgravningsområdet set mod nord-vest torsdag morgen den 27. oktober 2011. I midten ses endnu træstolpen med den rødmalede top afsat af landinspektør Mogens Lang Nielsen i september 2010. Der er ved at blive gjort klar til gradvis nedgravning, lag for lag. Foto: Mogens Vestergaard.

Note: Denne side er indsat i rapporten af Kåver-arbejdsgruppen

Undersøgelsesrapport

ESM j.nr. 2771
Lokalitet: Kåveren

Amt: Ribe
Herred: Skads
Sogn: Sønderho
Stednummer: 190512
Sb. nr. 13

Ejerlav: Sønderho by
Matrikel: 308i

Tidspunkt: 27/10 2011
Leder: Steen Frydenlund Jensen

Kriterier: I forbindelse med udgravning af fundering til en rekonstruktion af det stormvæltede sømærke kaldet Kåveren, anmodede Sønderho Havn Støtteforening Sydvestjyske Museer om en undersøgelse af området. Formålet var at se om, der fremkom spor efter det oprindelige sømærke eller nogle af dets forgængere. Sømærket kan skriftligt føres tilbage til 1624 og den sidste stående udgave væltede i en storm i 1935.

Areal: 97 m^2

Udformning: Det afrømmede areal bestod af et ca. 10x10 meter stort område på toppen af klitten kaldet ”Kåverbjerget” umiddelbart bag ved Sønderho gamle skole. Der blev gradvist gravet ned igennem klitten med maskine, en 16 tons Volvo EW 160B fra Frits Brinch og Sønner ApS ført af Rasmus Brinch, og undervejs blev sporene efter Kåveren registreret med GPS (fig.1) og i lommebogsskitse.

Resultat:
Der fremkom ved undersøgelsen 7 stolpehuller, samt et fyldskifte, der udgjorde aftrykket af fundamentet for 1800-tals Kåveren. Sidstnævnte aftegnede sig som en X-formet sort nedsivning i stærk kontrast til det hvide klitsand, og lå fra ca. 30-50 cm under klittens overflade på udgravningstidspunktet (fig. 3 og fig.4). Nedsivningen var formet således at der i midten var et ca. 15-20cm. bredt bælte, hvor der kun var hvidt klitsand udenfor hvilket, der fandtes større eller mindre koncentrationer af den sorte nedsivning (fig.5). Det sorte materiale kan muligvis være tjære eller lignende fra den gamle Kåver.
X’et fulgte nogenlunde verdenshjørnerne, således at enderne lå i hhv. NØ, NV, SØ og SV. Centrum fandtes 1,30 m. SØ for der hvor den nye Kåvers centrum var afsat, hvorfor den sydøstre del af den gamle Kåver kom til at ligge lige udenfor undersøgelsesområdet.
For enden af den nordvestre ”arm” fandtes to stolpehuller, der bestod af lodrette hulheder i klitten, hvori der formodes at have stået en stolpe (fig. 7). For enden af den sydvestre ”arm” fandtes yderligere én af disse hulheder (fig. 8), hvori der fandtes resterne af en lodretstående træstolpe, hvis bevarede diameter var på 10-12 cm. (fig. 9), og det formodes at lignende stolper har stået i de to andre huller.
Stolperne var alle lodrette og har sandsynligvis været banket eller gravet med pælebor eller lignende ned i klitten. Omkring den sydvestre stolpe fandtes der i hvert fald ingen synlig nedgravning omkring stolpen, hvorfor en eventuel nedgravning må have haft ca. samme diameter som selve

stolpen. De lodretstående stolper formodes at have været med til at fastgøre / fundere de vandretliggende bjælker, der har udgjort Kåverens fundament, og de modsvarer således de betonklodser der blev gravet ned i klitten for at fundere den rekonstruerede Kåver. Hvorledes træresterne i anlæg A3 og A7 skal forstås er usikkert, men at dømme efter bevaringsgraden må de være omtrent samtidige med 1800-tals Kåverens fundament, hvorfor de måske kan have holdt nogle støttebarduner eller lignende. Det er naturligvis også muligt at de slet ikke har noget med Kåveren at gøre, men kan være rester efter hegnsstolper eller lignende.

Ud over fundamenterne fra 1800-tals Kåveren, fandtes der også et par stolpehuller, der ikke umiddelbart kunne relateres til denne, og som virkede mere utydelige i deres afgrænsning, og dermed ældre. Det drejer sig om A1 og A2, hvor der i A1 fandtes et stykke tjæret træ. Disse kan muligvis have udgjort funderingen til en ældre udgave af Kåveren.

Ud over stolpehullerne fandtes der også en række genstande begravet i klitsandet. Det drejede sig først og fremmest om en række jernnagler og beslag (fig. 10), der formodes at stamme fra Kåveren, og som enten er faldet af da den styrtede omkuld i 1935, eller er blevet tabt ved reparationer i løbet af dens levetid. Hertil fandtes der en række potteskår, fortrinsvist af jydepottegods (fig. 11), der primært fandtes imellem den nordøstre og nordvestre ”arm” af Kåveren. Koncentrationen af skår kunne tyde på at et lerkar er gået i stykker på dette sted, og hvis den sorte belægning, der kunne konstateres på nogle af skårene viser sig at være tjære, kunne det være en krukke man har brugt til at have tjære i ved tjæring af Kåveren, som så er gået i stykker i forbindelse med tjæringen af Kåveren. En anden mulighed er naturligvis at skårene har ligget i klitterne, der ifølge lokal overlevering tidligere har været benyttet som mødding, og som så har fået en gang tjære i forbindelse med vedligeholdet af Kåveren.

Genstandene blev overladt til Per Hoffman Hansen, der efterfølgende har fotodokumenteret dem. De indgår således ikke i Sydvestjyske Museers samling.

Kommentar:
Umiddelbart efter endt opmåling blev området frigivet til opførelse af den rekonstruerede Kåver.

Dokumentation:
MapInfo plan

Dato: 15/11-11

Underskrift:

Steen Frydenlund Jensen

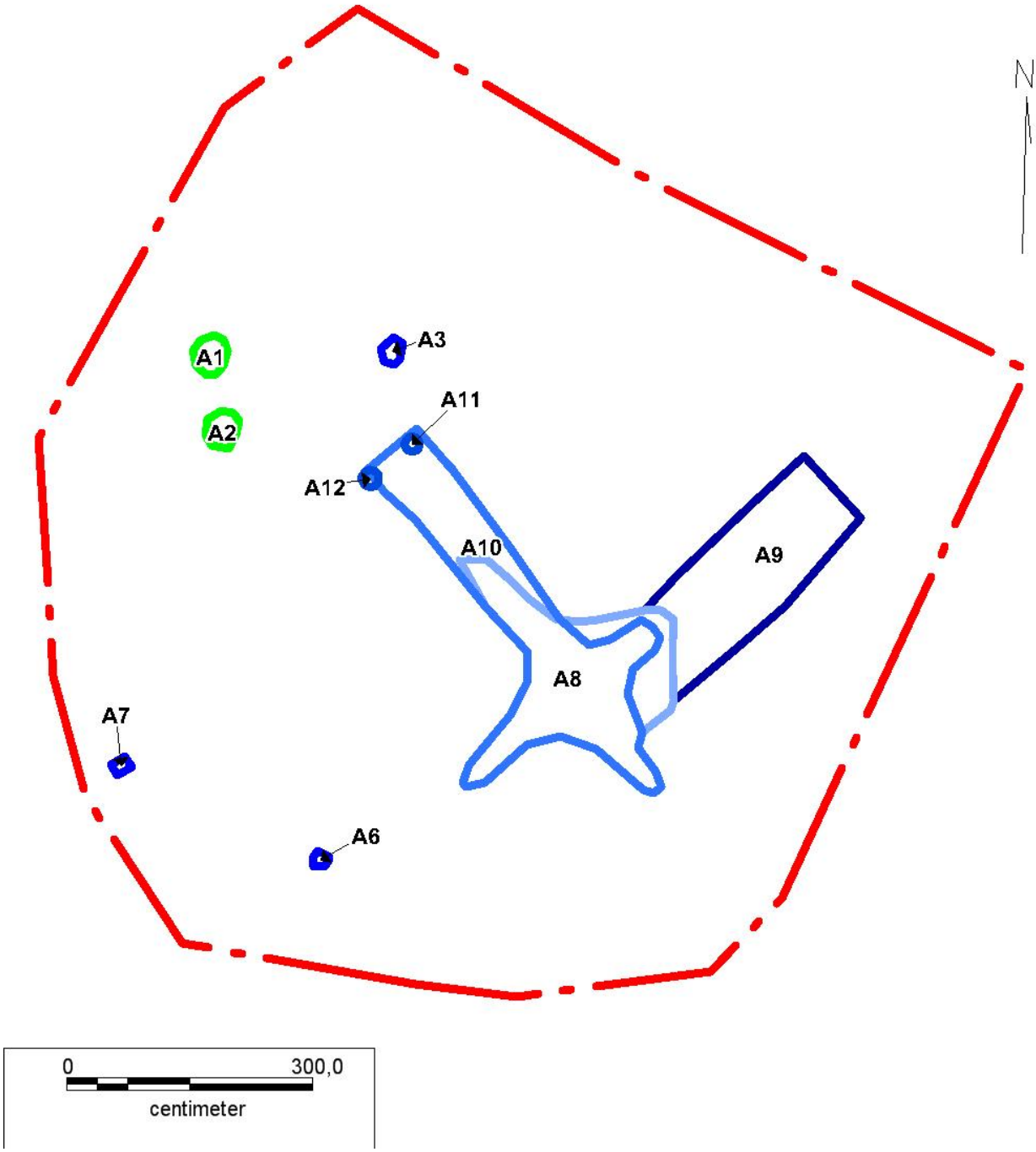

Fig. 1: Oversigtstegning af Kåveren.

Lysegrøn: stolpespor, der muligvis hører til en ældre udgave af Kåveren.
Blå: sporene efter den Kåver, der væltede i 1935, dog med undtagelse af A3 og A7, der enten hører til nogle støttebarduner til kåveren, eller noget helt andet (hegn?)
De blå spor er nuanceret så jo mørkere blå, desto dybere blev de observeret. Dybdeforeskellene fra nord mod syd skyldes formentlig klittens skråning.

Fig. 2: Kåverbjerget torsdag morgen – udgravningen er i gang. Foto: Sydvestjyske Museer.

Fig. 3: Det sorte X, der markerede centrum for 1800-tals-kåveren indmåles. Foto: Kaj Christensen

Fig. 4: Aftrykket af Kåveren, der væltede i 1935. – centrum er markeret med et X. Den sydvestre ”arm” ses i forgrunden, og den sydøstre mod højre. Foto: Robert Peel

Fig. 5: Den nordøstre ”fundamentsarm” fra Kåveren ses aftrykt i sandet som en lys stribe omgivet af sort nedsivning. Rustpletterne i sandet er gamle nitter fra Kåveren. Foto: Sydvestjyske Museer

Fig. 6: Den sydvestlige ”arm” af 1800tals-Kåverens aftryk i snit – lige inden den blev gravet bort af maskinen. Foto: Sydvestjyske Museer.

Fig. 7: De to stolpehuller A11 og A12 for enden af den nordvestlige Kåver-arm. Foto: Kaj Christensen

Fig. 8: Hul A6 med bevaret funderingsstolpe til Kåveren, der væltede i 1935. Foto: Mogens Vestergaard.

Fig. 9: De bevarede rester af stolpen, der fandtes i anlæg A6. Foto: Per Hofman Hansen

Fig. 10: Søm, nagler og beslag fra de tidligere udgaver af Kåveren. Genstandene er fundet rundt omkring i nedgravningen til den rekonstruerede Kåver. Den lange nagle fandtes for enden af den nordøstre ”arm”. Foto: Per Hofman Hansen.

Fig. 11: Skår af jydepotter, stentøj, porcelæn og skifer, fortrinsvist fundet mellem den nordøstre og den nordvestre ”arm” af Kåveren. Den sorte belægning på skårene kan være tjære eller evt. madskorpe fra påbrændt mad. Koncentrationen af skår kunne antyde at skårene stammer fra en enkelt jydepotte, der er gået i stykker netop her, men der er naturligvis også den mulighed at de stammer fra den tidligere brug af klitterne som mødding som en af de lokale fortalte om. Foto: Per Hofman Hansen.